

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**SELECTA=||RVM DECLAMATIONVM || Philippi Melanthonis,
quas con=||scripsit, & partim ipse in schola
Vui=||tebergensi recitavit, partim alijs recitandas
exhibuit.|| TOMVS ... ||**

Melanchthon, Philipp

1559

VD16 M 3567

Adhortatio ad Christianæ doctrinæ per Paulum proditæ studium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34734

ADHORTATIO AD
CHRISTIANAE DOCTRINAE
per Paulum prodita, studium,
Phil. Melanth.

QVIDEM agnosco, Paulinae Philosophiae studium uobis commendaturus, rem me conari non paulò maiorem uiribus. Quae est enim humana eloquentia, nedum mea, quae possit, uel par esse Pauli laudibus explicandis, uel hoc doctrinae genus adserere? quod, quantumuis magno Christianae Reipublicae malo, seculorum aliquot fastidit consensus, quem si usquam aliàs, certè in literarum studijs, nisi non dolet didiscere quod semel imbibimus, pertinacissimè tuemur. Verùm cum in pia causa nullus sit non laudandus conatus, non dubitavi audacius fortasse quàm prudentius, sed pie tamen, rem, quamuis impar, egregiam tentare. Nihil aetas, nihil tenuitas nostra dehortabatur, quando non alius lusus hanc aetatem perinde decet, atque quaecumque

AD PAVLINAM PHILOS: 9

qualecunque rerum Christianarum rudimentum.

Nam quod noluit Christus noster à se pueros ar-
ceri, quasi signo sublato adulescentiam ad sui stu- Peculiare adu-
lescentie studij
um Christianae
literæ.
dium inuitauit. Proinde, nisi nihil huiusmodi uo-
tis proficitur, optarim mihi non inimitabilem

Periclis, aut Lysiae eloquentiam: Quorum alte-
rius labra Patho insedisse uetus Comœdia testa-
tur: Alterum etiam ille iuxta Apollinis oraculū
sapiens Socrates admiratus est. Sed illum ipsum
uerè flexanimum Paulinae linguae spiritum, diui-
nitus suppeditari, & orationem nostram anima- Præcaues
turum, & pectora uestra, ad complectendam cœ-
lestem sapientiam inflammaturum. Quid enim
magis conuenit, quàm de sacris rebus dicturos,
diuini numinis opem cœlo deuocare? Vos item
mecum communibus optate uotis, ut benignus
dei spiritus radijs suis animos uestros collustret,
& ad hoc philosophiæ genus præparet, quod in
auditū esse uiribus humanis, uel hoc inditio est,
quod paucis admodum post Paulum contigisse ui-
demus: recentiores uerò Theologos, quos uocāt,
etiam obscurasse: quod utinam audacius dicerem,
quàm uerius. Equidem, ut uelim Paulinam doctri-
nam non Monachis, aut Theologis tantum istis
scenicis, sed uulgo etiam Christiano familiarissi-
mam esse: ita puto ad formandam uitam, nullam

▲ ▼ sapiendū

Sedis.

**Doctrina ad
instituendam
vitam necessa-
ria.**

**Hesiodi & Ho-
meri poësis.**

Leges.

Euangelium.

sapiendi rationem accommodatiorem, nullum cer-
tius ad felicitatem compendium esse. Primum
enim ratione quadam & doctrina opus esse, ad
instituendam uitam, uel hoc argumento est, quod
nulla priuatim domus, nulla ciuitas publice, citra
legum usum administrari posse uidetur, ut literas
in hoc repertas uerisimile sit, quo prescriptis, a-
deoq; duraturis legibus, paulatim gliscenti ho-
minum cupiditati frenum iniiceretur. Extant ui-
uendi formulæ, aliæ diuinitus proditæ, aliæ ab in-
geniosis hominibus conscriptæ, quale est Hesio-
di, item Homeri poëma, quales Philosophorum
commentarij, quales pleræq; nobilium ciuitatum
leges sunt, quarum memoria, historiarum benefi-
cio, ad nostra tempora propagata est: Verum in
his diuinæ leges tãto sanctiores sunt humanis, quã-
to propius effingunt tum autorem, tum archety-
pum omnium bonarum rerum, quem non dubium
est nusquam certius expressum, quàm in ijs li-
teris, quas suis ipse digitis, inæstimanda benigni-
tate, lapideis tabulis insculpsit, præcepitq; omni-
bus postibus ædium, uestibulis, simbrijs item uesti-
um inscribi, & scopi uice, ob oculos, interq; ma-
nus reponi, unde uitæ uniuersæ ratio peteretur.
Iam & hoc humanæ leges diuinis scripturis uin-
cuntur, quod legibus Euangelicæ literæ additæ
sunt.

AD PAVLINAM PHILOS. 21

sunt, quæ Christum generi mortalium exhibent, qui spiritum impertit, quo humani animi accessi, nihil non coeleste, sua ipsi sponte adfectent. Lex enim recti uiam monstrat. Sed honestum animis humanis ille Christi spiritus absoluit. A deo plane fieri inquit, ut solis legibus adiutus, uitam probe instituas. Neque enim satis est uidere quid agas, sed refert uel omnium maxime, quæ Euangelij sarrago est, scire unde animam petas legibus fauentem, & honesti amantem, nempe, quem à recti amore nature genius auocat. Etenim, si solus legibus humane mentes ad uirtutem incitabantur, non erat, cur aut filius Dei carnem indueret, aut Euangelicæ literæ proderentur. Quare cum ad componendam uitam, tum legum, tum Euangelij cognitio necessaria sit, cum unicum salutis compendium sit sacrarum rerum scientia, quin omnes certatim animos diuinis literis despondemus? siquidem sua cuique salus esse quam charissima debet. Alia studia, alijs uoluptas, alijs quaestus commendat, hoc uero pijs omnibus instituendæ uitæ cura, adeoque plusquam Diomedea necessitas. Porro, qui è fictitijs Philosophorum, aut Theologistarum commentarijs uitæ formam peti posse censent, quam irreuerenter, quam impie de diuinis literis sentiant, uestrum esto iudicium: Nam si nostris

In Theologias, qui humanas traditiones docent.

nostris inuentis componi mores humani poterāt,
 quid erat, cur legem ferret? suisq; describeret arti-
 culis, optimus maximus Deus? cur omnibus posti-
 bus, simbrijs etiā uestium insculpi mandaret? idq;
 ne rationis nostræ censuram et consilia secta-
 remur. Nam hoc diserte additum est, ne nostras
 cogitationes sequeremur, ubi satis indicauit cœ-
 lestis legumlator, mendacem, uanum, ac futilem
 esse hominis captum, plancq; regendum, ceu The-
 seo filo labyrinthum aliquem. Imò, si per sese ho-
 minum animi ad uirtutem erigi potuere, quid e-
 rat, cur carne Filius Dei, adeoq; æternus sermo,
 uestiretur? cur in uniuersum orbē terrarum eua-
 ngari præciperet Euangelium? cur æternus Pater
 tam religiose commendaret orbi terrarum filij do-
 ctinam? inquit: Hic est Filius meus dilectus,
 in quo mihi complacui: Ipsum audite. Cur sacro
 sanctam philosophiam maximi homines tam stu-
 diose literis mandarent? Et doctrinam suam cum
 tanti uelit fieri cœlestis pater, quid homunculi no-
 stra iactamus somnia? quid *ὄλαοσκόπορ* philoso-
 phiam, nugarum regnum, uitæ formam appella-
 mus? Quin uidemus, quā insanis Philosophi do-
 gmatibus cecitatem suam testati sint, dum in perue-
 stiganda rerum natura nusquam non hærent, nus-
 quam non hallucinantur, dum de bonorum ac ma-
 lorum

Philosophia
 regnum nuga-
 rum.

AD PAVLINAM PHILOS. 13

lorum finibus disceptant: ubi hic uoluptatem, ille
 indolentiam, hic εὐθυμία, ille gloriam, Stoicus
 falso nomine uirtutem, Peripateticus multò ine-
 ptius uirtutis usum adserit. Videbat ipse Socras Socratis de philo-
 sophia sen-
 tentia.
 tes, non esse certi quicquam in uniuerso philoso-
 phiæ genere, cum sapientiam suam uocaret ἀμ-
 φισθητίσιμον ὄναρ. At hominum λογολεχέιας
 etiam diuinis literis nostrorum temporū Theo-
 logi prætulere, quibus debemus, ut nihil hoc tē-
 pore sint Christianæ literæ, nisi malitiæ quædam
 fallacis loquelæ, ut ille apud Ciceronē ait. Adeo,
 quod doctrinæ genus diuinitus ad corrigendas,
 confirmandas, consolandasq; hominum mentes
 proditum est, friuolæ, addo etiam indoctæ Sophi-
 starum καὶ βέβηλοι κενοφώνιοι magna ex parte
 extinxere. Vel contemni poterat, si quid uulgari
 um artium interijisset, uerum eam disciplinam in-
 tercidere, quæ una est periclitantium animorum
 portus et asylum, adstrictæ conscientiæ solatium,
 quis non deploret? Et his literis antiquatis, quæ
 bus solis muniri Christianæ res solebant, quàm
 tyrannidem in omnes hominum ordines Satan
 exerceat seuiens, etiam dicere horreo. Quondam Ab honesto;
 prudenter in administrandis ciuitatibus caueba-
 tur, ne publicæ leges ignorarentur, nisi quis æne
 æ decem uirorū urbis Romæ tabulas aut ligneas
 Athe

ADHORTATIO

Atheniensium ἀέρονες nescit. Et sapientissimus rex
 Minos, Iouis, ut ferunt, ὀαγισὺς, quotannis leges
 suas aeri insculptas, ter circumferri per omnem
 Cretam uoluit, ne non essent et uulgo notissima.
 Quid memorē, quantū operæ Philosophi dogma-
 tis suæ quisque factionis ediscendis impendant?
 Pudeat Christianos, quibus solis & Dei & Pa-
 tris, & seruatoris sui salutaria placita ferē igno-
 rantur. Et qui tot Regis nostri insignibus nobis
 placemus, lauacro πᾶσι γὰρ ἕσθιας, item sacro pa-
 ne, illud ipsum negligimus, per quod unum pro-
 ximē ad ipsum accedi potest. Siquidem sermo ma-
 ximi patris Christus est. Non alia ratione Chri-
 stum certius expresserint animi nostri, quā sa-
 cræ doctrinæ studio, in qua illius uelut in specu-
 lo relucet imago. Carnem æternus Dei sermo in-
 duit, ut & nos significaret diuini sermonis com-
 mercio ἀποδεξοῖς. Id quod elegans quidam, &
 pius nascentis ecclesiæ Theologus testatur, inqui-
 ens, nos sermone ueritatis genitos esse, ut esse-
 mus primitiæ creaturarum. Quod si Christiana-
 rum mentiū alius est Euangelica doctrina, quæ
 uesania, quæ impietas est, hominum figmen-
 ta præferre? Et in sacris uel maximē necessarij
 sunt ad formandum animum, Pauli commentarij.
 Nam cum alia uolumina leges præscribant, alia
 rerum

ὑποθεσίς.

AD PAULINAM PHILOS. 15

rerum gestarum historiam narrent, Paulus nostrer methodica quadam disputatione eos locos persequitur, citra quos non admodum profuerit leges didicisse. Nec Prophetarum uaticinia, nec Evangelicæ historiæ adiri possunt, nisi huius commentarios, ceu amnem comitem ad mare, methodi uice, sequaris. Nam cum in tractanda hominis natura, tyrannide peccati, legis regno, absolutæ uirtutis origine, ac propagatione, sacramentis, consistat rerum Theologicarum summa, unicus Paulus hos locos palàm ob oculos mortalium posuit. Breuiter redemptionis nostræ gratiam, a deoq; Christum ipsum ignoraremus, si Paulus orbi terrarum Deus inuidisset, Neq; enim Christum nouisse, est historiam rerum ab ipso gestarum tenere, sed agnoscere ingentia beneficia, quæ per ipsum in orbem terrarum Optimus Maximus Deus effudit, Spiritum scilicet, & absolutæ uirtutis autorem, & arrabonem gratiæ, quem antehac nesciebat mortalitas. Frustra diuinis legibus animum deuoueris, nisi Christum esse, Paulo magistro, scias eum, à quo spiritus petendus sit, amans eorum quæ lege iubentur: Deinde & qui, si quid præter legem, ut imbecillitas humana, deliqueris, ignoscat. Frustra item Evangelicam historiam didiceris, nisi historia sco-

Farrago Pauli
næ doctrinæ.

Fructus Pauli
næ doctrinæ.

ria scopos & usum, illo monstrante, obseruaue-
ris, ubi de legis abrogatione, de peccato, de car-
ne, de spiritu, de filijs adoptionis, de libertate, de
seruitute differit, quid aliud agit, quàm ut, eius
methodo quadam, uniuersæ scripturæ lumen ad-
ferat? Omitto quæ mysteria, quàm sublimia do-
ceat, ubi cœperis in eum attentius oculos defige-
re. Satis amplum enim fructum feceris, si uel à li-
mine salutaueris. Nam quod ad confirmandas &
consolandas consciências attinet, nemo Paulo, mea
quidem sententia, præferendus est. Summa cura
esto, ut in hoc discas, quò habeas uitæ formam ac
regulam. Etenim si disceptandi et litigandi gra-
tia didiceris, uide quàm facias atrocè sanctissimo
uiro iniuriam, qui pacis adsertore, præcone Chri-
sti, qui solus uera pax est, tam fœdè abuteris. Nã
quod quidam Theologica ad scenã, ad uulgi plau-
sum comparant, deplorandum magis quàm inse-
ctandum est. Iam et ex Paulo cognoscere licebit,
qui fructus longè pulcherrimus est, inter Christia-
nam doctrinam, et Philosophiam propriè quid in-
ter sit: quod ut apprimè necessarium est cognosce-
re, quotquot in philosophicis studijs uersantur,
ita neglectũ uideo à scholasticis doctoribus in u-
niuersum: qui è Theologia nobis nõ aliud fecêre,
quàm illam Græcæ hircissantem animum, Philoso-
phiam.

Scenici Theolo-
gi.

phiam. De quo discrimine ipse quidem hoc loco *Philosophia*
 dicerem, nisi dehortaretur argumenti difficul- *ῥεῶς καὶ*
 tas. Verum, hoc uelim omnibus Christianis men- *ῶσθαι.*
 tibus persuasum, prorsus aliud esse Christianis-
 mum, quam uel Philosophiam, uel nostrorum ho-
 minum Theologiam. Alia ad uirtutem uia est,
 alius bonorum finis, alia hominis *ἔκδοσις*, quam
 praescribit Paulus, quam quae Philosophorum
 scholis docetur. Miseram Rempublicam Chri-
 stianam, quae ipsa sui oblita, in alienas scho-
 las detrusa est, imò quae iuxta scripturam, contu-
 bernio Moabitidum, alienam linguam, oblita pa-
 triae didicit. Quam calamitatem non uideo cul-
 deamus, nisi insanis istis Magistris nostris,
 qui se imperitiae plebeculae, ementito doctrinae ti-
 tulo, uenditant: Praeterea quam accuratè format
 Paulus omnes hominum ordines, Principes,
 Episcopos, iuuenes, senes, matronas: Nam haec
 sortasse communia habet cum alijs sacris scri-
 ptoribus. Hanc sibi laudem propriè uindicat,
 quod gratiae originem ac propagationem, adeoq;
 peccati et legis uim excussit, quos potissimum lo- *Pauli eloquen-*
 cos ab eo requires. Atq; haec omnia, quam graui, *tia.*
 quam dilucida, quam elegantiori oratione perse-
 quitur? Breuiter quidem, sed ita ut nihil desit, ut
 nusquam non satis faciat. Periculis orationem
 B aiunt

aiunt solitam in auditorum animis tenaces quosdam aculeos relinquere: Huius dici non potest, ut flectat, ut uerset, ut rapiat, ut inflammet legentis animum. Dolet conscientia, consolatur: sollicitat cupiditas genialis, uocat in uiam, retinet ne frena laxes egrescenti animo, illum ipsum ostentat Christum, qui seruet. Denique quicquid morborum animum fatigat, ab hoc pete presentaneum remedium. Neque ulla tam efficax Panacea est, quam Paulina oratio, nullum aduersus ueneficia tam salutare Moly, quam aduersus animi morbos Pauli doctrina. Platonicum Charimidem morbo, nescio quo, leuaturus Socrates, duplex indicat remedium, & radiculam quandam & incantamentum, censetque parum profuturam radiculam citra incantamentum, seu, ut Platonico utar uerbo, citra epoden. Porro radiculam interpretatur temperantiam: epoden Philosophicam doctrinam, sine qua, quamcunque uita rationem ineas, incertam & instabilem putat futuram. Quanto amplius precium operae factururus es, si morbis animi medicaturus, Pauli doctrina utare, tanto quibusuis epodis efficaciore, quanto diuini spiritus uis, humanis prestat omnibus. Sunt animi morbi, tum carnis cupiditas, tum male conscientie mentis pavor, quibus quando

Epoda Socrati
sa.

quando nemo, ut Paulus, medetur, non est cur al-
 terius desideres epodas. Nam seuientem cupidita-
 tem alij per leges cohercere student. Hic Christū
 illum nostrum exhibet, qui in hoc carnē induit,
 ut expiaret. Neq; precipit modo imperandum a-
 nimo, sed eum ostendit, qui vires addat periclitan-
 ti. Iam uerò uel unam proser qui docuerit, quo-
 modo malè consciā mentem, id quod plurimum in
 rebus Christianis refert, cōsoleris. Non nego esse
 locos, quibus adflictam conscientia cōsoleris, et
 in reliquis scripturæ uoluminibus, seu subobscu-
 ros, et quorū nullus usus futurus erat, nisi à Pau-
 lo illustrati essent. In humanis doctrinis nego esse
 in uniuersum, qui saucia mēti mederi possit. Imò
 quid agūt aliud scholastici doctorculi, quàm ut ad-
 flictā conscientiam prorsus excarnificent & ene-
 cent? id quod est cernere in formulis casuum, sum-
 mis, quas uocāt, in satisfactionum aduersarijs, et
 nescio quibus nugis alijs. Sauciant & malè sanæ
 Pontificū constitutiones, ut iures uerius sanguine
 scriptas Pontificum, quàm Draconis Atheniensis
 leges. Quod genus doctorum aptè uocat Hie-
 renias aspides, quæ nullo carmine uinci queant.
 Quisquam bone Deus, nusquam meliorem na-
 uasse operam sibi scholastica Theologia uidetur,
 quàm in conscientie censura. Proinde iuuenes

Paulus unicus
 malè consciæ
 mentis consola-
 tor.

Peroratio

B ij Christo

Christo inaugurati, Paulinae Philosophiae animos addicite, nisi non est uobis salus uestra cura. Hinc formam Christianae uitae, hinc animorum solatia, hinc rerum omnium tum diuinarum, tum humanarum iudicium petite. Etenim iuuentutem in primis refert, nihil antiquius, nihil prius ducere Christiana disciplina, e qua ceu uaticum feliciter transigenda uita paret. Neque enim fieri potest, ut probe instituas uitam, ut feliciter transigas, nisi Paulinis literis, aduersum insidias pertinacissimorum hostium Satanae, et carnis. Reliquas artes omnibus uel contemnere licet: Paulina, nisi spem omnem salutis abiicisti, negligi non possunt. Et Episcopos adniti decebat, ut haec tenerent, non modo qui studiosi uocantur, sed plane uniuersum Christianum uulgus. Decebat Academias nihil maiore cura ac studio docere, quam hoc genus pias literas, quas barbara et confusanea disciplina Philosophiam isti ementito titulo uocant: forensibus item litibus, et sordida quadam Philosophiae emula, Theologia, maiores nostri mutarunt. Χαλκεία, si Dijs placet, Ἐυσέλιον, Ipse magno animi dolore, nihil aliud uideo Academias esse, quam templa Tophet, et funestam filiorum Ennon uallem: Nempe, exulantibus Christianis literis. Habuerunt Athena ex Ariopago, habuit Sparta

Academiae.

Sparta pædonomos, qui adulescentiam optimis quibusq; modis formabant: Et hi quanto scelicius Ethnici iuuentutem erudiere, quam nostrorum temporum Academiæ? Quin uos ipsi, studiosi iuuenes, rem capeſite, fauebit ita conatibus ueſtris, ut aetati, cœlestis Spiritus: & Christum nusquam euidentius expressum, quam Paulinis literis, assiduò contemplamini. Nullus Deo gratior cultus, nullum magis pium exemplum, quam in pijs literas uelle transformari. Et res ipsa semel tentata, suis uos illecebris ita capiet, ut deserrere non libeat. Nam cum per sese bonarum rerum cognitio iucunda sit, Christianarum etiam salutaris est, ut nihil dubitem multis nominibus iucundissimum fore Pauli studium, ubi semel delibaueritis. Fama est, Aegyptios, gentem sine exemplo superstitosam, nouo quotannis uere, legum ac literarum suarum autore Mercurio quondam solenne sacrum fecisse, multitudinem undiq; confluentem publica epulatione, melle ficuq; operatum. Sacri uetustatem ritus arguit: Nam & aureo illo, quod uocant, seculo, publica ferè conuiuia, sacrificia fuere, & opimæ deorum hostiæ mel ac ficus, quorum usum deinde & in *ἑλάτοις* mansisse tradunt. Inter epulandum lætæ uoces iactari solitæ, & quasi pæan quidam Mer-

Dulcis ueritas
 curio cantari, neutiquam inconditum carmenē
 γλυκὴ ἠ ἀλίθεα. Qua uoce haud obscure decla-
 rauit Aegyptus, quā grato pectore Mercurij
 leges & instituta complexa fuerit. Eodem pe-
 ne magna mihi spes est, Pauli doctrinam uos, ubi
 degustaueritis, celebraturos. Cui enim iu-
 stius, quā qui Christiana, eademq;
 optimē & gratiosissimē docet,
 decantari queat hic hymnus?

γλυκὴ ἠ ἀλίθεα.

D I X I.

ORA